

Bolyai János és az MTA

János Bolyai and the Hungarian Academy of Sciences

Dr OLÁH-GÁL Róbert

matematika-történész, nyugalmazott egyetemi adjunktus
Sapientia Egyetem, Csíkszeredai Kar,
olahgalrobert@uni.sapintia.ro

Abstract

You have probably noticed that the Hungarian Academy of Sciences (MTA), founded in 1825, as it was called at the time, organized countless valuable events and commemorative scientific conferences for the 200th anniversary of the birth of the Hungarian Society of Scientists, and scientific workshops outside the borders were also given a day to introduce themselves and hold commemorative conferences.

Unfortunately, only the most outstanding and famous scientist was left out of the ranks of the MTA members, and that was János Bolyai! It is a great omission of the MTA that the greatest Hungarian mathematician of all time, János Bolyai, never became a member of the Hungarian Society of Scientists (the MTA). János Bolyai's mathematical work is still decisive today, but we have not yet been able to fully learn, process and understand non-Euclidean geometry.

Keywords: János Bolyai, Farkas Bolyai, Hungarian Academy of Sciences, Antal Vállas, Károly Nagy

Kivonat

Bizonyára felfigyeltek arra, hogy az 1825-ben alapított Magyar Tudományos Akadémia (MTA), akkori megnevezés szerint a Magyar Tudós Társaság születésének 200. évfordulójára számtalan értékes rendezvényt, megemlékező tudományos konferenciát rendeztek, és a határokon kívüli tudományos műhelyeknek is egy-egy napot biztosítottak a bemutatkozásra, illetve emlékező konferenciákra.

Sajnos csak a legkiválóbb, leghíresebb tudós maradt ki az MTA tagjai sorából és ez Bolyai János! Az MTA-nak igen nagy mulasztása, hogy minden idők legnagyobb magyar matematikusa, Bolyai János soha sem lett a Magyar Tudós Társaság (az MTA) tagja. Bolyai János matematikai alkotása mai napig meghatározó, de máig sem sikerült teljesen megismerni, feldolgozni és megérteni a nemeuklideszi geometriát.

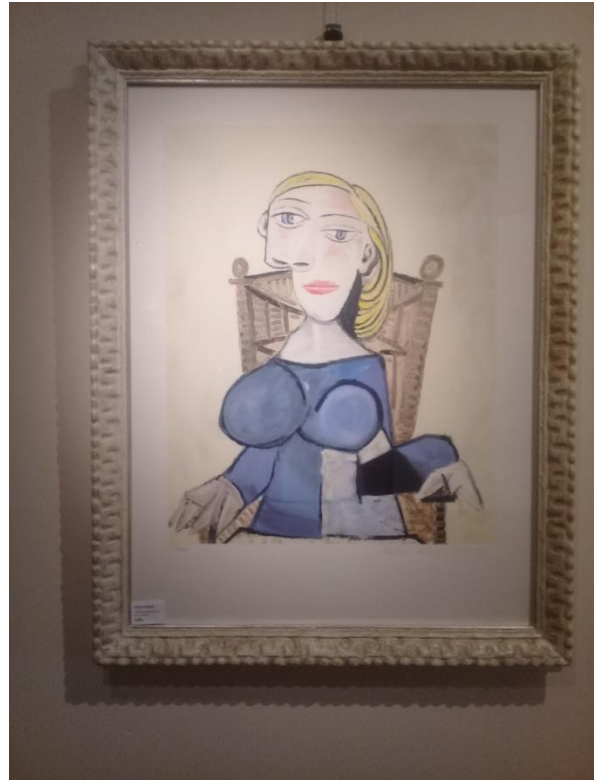
Kulcsszavak: Bolyai János, Bolyai Farkas, MTA, Vállas Antal, Nagy Károly

Vajon mi az oka, hogy nem lett a Tudós Társaság tagja, amikor Bolyai János Tértudományához képest sokkal szerényebb tudományos művel már beválasztották az alkotókat az MTA tagjai sorába? Erre sokféle (és erőltetett) magyarázat is adható. Például az, hogy latinul írta a Tér Tudományát (Scientia Spatii) és nem magyarul, vagy az, hogy nem voltak jó barátai, akik beajánlották volna stb. Én azt hiszem akkor tapintunk a dolog lényegére, ha bevalljuk, hogy azért nem lett a MTA tagja, mert messze megelőzte a korát. Sütő Andrással együtt mondhatjuk: Jaj annak, aki gyorsabban tanítja az emberiséget, mint ahogy az tanulni képes!

Egy nagyon szemléletes példával szeretném megmagyarázni Bolyai János alkotásának újszerűségét. És a példát a nemeuklideszi geometria egyik legnagyobb világhírű matematikusától, Victor Pambucciantól az Arizonai Állami Egyetem, geometria professzorától hallottam: Bolyai János alkotása olyan, mintha egy biedermeier festészeti kiállításon kítettünk volna egy Picasso képet. Engedjék meg, hogy ezt illusztráljam is. Bolyai Farkast lerajzolós és lefestő tanítványának, Szabó Jánosnak egyik legszebb képe mellé helyeztük Picasso szerelmének (Marie-Thérèse Walter) arcképét! Ebben a környezetben Picasso értelmezhetetlen. Ugyanígy fogadta volna a művészetkedvelő és szakértő közönség az 1830-as években Párizsban a romantika, vagy Közép-Európában a biedermeier korszak alkotásai közé bekeveredik egy Picasso festmény! Nos, a tudományban így fogadták a nemeuklideszi geometriát!

Gauss ezt tudta is! És félt is a beóciaiak kiabálásától, ahogy fogalmazott. Ilyen körülmények között, hogyan is várhattuk volna el a Magyar Tudós Társaságtól, hogy ők felismerjék Bolyai János zsenialitását!

Szóval ezek tények, de az utókor számára szomorú tény, hogy Bolyai János nem lett az MTA tagja, és most is kimaradt a tudósokat bemutató pannókról. Bolyai Jánosnak is nagyon fájt, hogy nem lett a Magyar Tudós Társaság tagja. Ő figyelemmel követte a korabeli újságokból az újonnan megválasztott tagok tevékenységét, és néhányra tett is észrevételeket a kézírataiban. Tudnunk kell, hogy Bolyai Jánosnak nem voltak igaz, megértő barátai, ezért a leghűségesebb barátja a papír volt, szinte minden érzését, meglátását, véleményét papírra vetette.

1. ábra

*Szabó János festménye Deáki Filep Teréziáról
és Picasso festménye szerelméről Marie-Thérèse Walterről*

IRODALMI HIVATKOZÁSOK

- [1] Oláh-Gál, R. *A Bolyaiak a történelem sodrásában*, Csíkszereda, Pro Print Kiadó, 2025.
- [2] Oláh-Gál, R. *Bolyai sommázat*, Csíkszereda, Pro Print Kiadó, 2023.